

## บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : ความรู้และทัศนคติของชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ต้นน้ำลำธารในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ผู้วิจัย : นายเสริมยศ สมมัน

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการเกษตรและป่าไม้)

สาขาวิชาเอก : บริหารการเกษตรและป่าไม้

ประธานกรรมการที่ปรึกษาปัญหาพิเศษ : .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ทนุผล)

..... ๒ / ๖๓ / ๒๕๔๐

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความรู้และทัศนคติของชาวบ้านเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และปัญหาอุปสรรคของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำอย่างถูกต้องตามหลักปฏิบัติ ในพื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเลี่ยม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ผู้ให้ข้อมูลคือหัวหน้าครอบครัวราษฎรที่อาศัยและทำกินในพื้นที่รับผิดชอบของหน่วยจัดการต้นน้ำห้วยหมากเลี่ยม ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตำบลดอยฮาง และตำบลห้วยชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 291 คน แยกเป็น 6 หมู่ ผู้ให้ข้อมูลได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) สำหรับเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ และแบบสอบถามรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล เกี่ยวกับการจัดการพื้นที่ต้นน้ำ การรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการระหว่างวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ถึง 30 เมษายน 2540 ข้อมูลได้นำไป วิเคราะห์โดยคอมพิวเตอร์ ซึ่งใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science - SPSS/PC) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 99.00) เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 39 ปี ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ามูเซอ ส่วนมากไม่ได้รับการศึกษาในระบบโรงเรียน รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน 9,067 บาทต่อปี และมีที่ดินถือครองเฉลี่ยครอบครัวละ 13 ไร่ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยปลูกพืชไร่เป็นหลัก การรับรู้ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ส่วนใหญ่ได้จากแหล่งข่าววิทยุ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรมหรือดู

งานด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้มาก่อน และไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมใดในชุมชน การติดต่อกับเจ้าหน้าที่มีน้อย และเรื่องที่ติดต่อส่วนมากเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับที่ดินทำกิน

ผู้ให้ข้อมูลมีความรู้เกี่ยวกับหลักการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต้นน้ำลำธารเพื่อให้มีน้ำปริมาณพอเหมาะ คุณภาพของน้ำ รวมถึงมีความรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำที่มีผลต่อปริมาณและคุณภาพของน้ำ, การใช้พื้นที่อย่างมีการอนุรักษ์ดินและน้ำ, โทษของไฟป่า และผลของการทำลายป่าต้นน้ำ อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนยังมีความรู้เกี่ยวกับหลักการดังกล่าวอย่างไม่ถูกต้องและดีพอที่จะสามารถดำเนินกิจกรรมอย่างมีการอนุรักษ์ที่ดีได้ แต่อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่ากลุ่มคนไทยพื้นราบมีแนวโน้มที่มีความรู้ประเด็นเหล่านี้มากที่สุด

สำหรับทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อเรื่องดังกล่าวในระดับดี กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลมองเห็นความจำเป็นในการรักษาทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ เอาไว้เพื่อลูกหลานในอนาคต และเห็นด้วยต่อการที่จะต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ บนพื้นที่ต้นน้ำและส่งผลกระทบต่อผู้ที่อยู่อาศัยในลุ่มน้ำตอนล่าง และเห็นด้วยที่จะต้องมีความรู้เพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้ถูกต้องต่อไป

ส่วนปัญหาและอุปสรรคของผู้ให้ข้อมูลในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำอย่างถูกต้องตามหลักการนั้น ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการจัดการ และสภาพทางเศรษฐกิจที่อยู่ในขั้นต่ำ ซึ่งเป็นแรงบีบคั้นให้ต้องสนใจเรื่องความอยู่รอดของครอบครัวเป็นอันดับแรก จึงกระทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยจำเป็นในการยังชีพ